

7e JAARGANG
NUMMER 1
JANUARI 1971

DAAD EN GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.-
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S ELIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP, AAN DE GEDACHTE.

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

E E N U U R S T O O M A F B L A Z E N

ONDER de vele beschouwingen, waarmee de burgerlijke pers medio december commentaar leverde op de loonmaatregelen van het kabinet-De Jong en het "verzet" daartegen van de vakbeweging, waren er twee, die er uitsprongen. De ene viel op door haar kwaliteiten, de andere door haar gebrek daaraan. Beide verschenen toevalligerwijze op dezelfde dag: maandag 14 december: de ene in de "Nieuwe Rotterdamse Courant-Handelsblad", de andere in "Het Parool". De N.R.C. schreef:

"Kenmerkend voor de situatie waarin ons land zich deze dagen bevindt is de uitlating van Kloos dat solidariteit van de werknemers bij de één-uurstaking van morgen nodig was omdat 'we verloren zijn als het een flop wordt'. Welk een angst spreekt uit die uitlating. Angst dat het NVV nog meer zijn greep op de achterban verliest dan het de laatste tijd al gedaan heeft. Zo worden de vakbondsleiders tot radicalisme gedwongen, niet uit eigen overtuiging maar uit vrees hun machtspositie te verliezen.

In nog moeilijker positie bevinden zich NKV en CNV. Terwijl het NVV er geen moeite mee heeft om, zolang de PvdA geen regeringspartij is, haar oppositie geloofwaardig te maken, moeten de confessionele vakcentrales steeds vrezen voor handlangers van de regering uitgemaakt te worden. Is het NVV bang voor zijn achterban, NKV en CNV zijn bang terecht aan het NVV te verliezen wanneer zij zich minder fel tegen de loonmaatregelen van de regering keren.

Maar de keten van angst reikt nog verder. De confessionele partijen zien 'n breuk met de confessionele vakcentrales met angst en beven tegemoet. Net op het ogenblik dat ze het eens zijn geworden over een gemeenschappelijk urgentieprogramma, dreigt hun aanhang in werknemerskringen hun uit de hand te lopen. Vandaar hun kritiek op de loonmaatregel van hun eigen regering. Vandaar de wanhopige pogingen van de KVP om, door de bemiddeling van enkele 'prominente' Nederlanders, de loonmaatregel alsnog overbodig te maken.

Wanneer tussen Prinsjesdag en nu zoveel pogingen zijn ondernomen en mislukt om tot een akkoord tussen werkgevers en werknemers te komen, dan zou het een wonder zijn indien er op dit late uur nog 'prominenten' gevonden zouden kunnen worden die wél zo'n akkoord zouden kunnen bereiken. Het is te vrezen dat deze allerlaatste poging, hoe goed ook bedoeld, het wezen van het conflict miskend. Het conflict is n.l. geen zakelijk verschil van mening; het is een kortsluiting tussen partijen die niet van elkaar geloven dat zij een akkoord kunnen nakomen.

Die keten van angst moet bij de regering haar einde vinden. Doet zij

dat niet, dan wordt er niets opgelost. Doet zij dat wel, dan zijn we nog niet uit de moeilijkheden, maar dan is er tenminste de voorwaarde voor zuivering van de atmosfeer geschapen. 't Is beter dat de tegenstellingen uitgevochten worden dan dat ze, verdoezeld, de atmosfeer blijven bederven. Het zal morgen blijken of de confessionele partijen daartoe de moed hebben.

Zij staan dan onder druk van een waarschuwingsstaking, die gerust 'n politieke staking genoemd mag worden, een staking die niet zozeer de loonmaatregel zelf als wel het overleven van de tegenwoordige vakbeweging ten doel heeft. Niet zonder reden heeft CNV-secretaris Van Dalen gezegd dat de loonmaatregel de positie van de vakbeweging zal uithollen."

Wanneer wij deze uiteenzetting nadrukkelijk een stuk met kwaliteiten noemen, dan doen wij dat volstrekt niet, omdat wij er ieder woord van onderschrijven. Evenmin zijn wij het eens met datgene, wat de N.R.C. met haar geschrijf bedoelt. Er volgt na het uitvoerige citaat, dat wij hierboven hebben weergegeven nog een korte alinea, waarin het liberale blad datgene wat het even tevoren een "politieke staking" heeft genoemd te lijf gaat met het inflatiespook. Nu zijn wij over de uuractie van de drie grote Nederlandse vakcentrales al even weinig enthousiast als de N.R.C., alleen - en dat zal aanstonds nader blijken - op gans andere gronden. Dat wij desondanks menen het liberale commentaar te moeten prijzen, heeft deze reden, dat het gebaseerd is op een analyse, die wij voor juist houden, een analyse, waaraan geen enkele andere krant is toegekomen.

Wat de Nieuwe Rotterdamse Courant begrepen heeft is dit, dat de houding die de vakbeweging ten aanzien van de loonmaatregel der regering heeft aangenomen, voortspuit uit het feit, dat mét die loonmaatregel, de positie van de vakbeweging in het geding gebracht is. Dat feit op zichzelf zou de analyse van de N.R.C. nog niet opmerkelijk maken. Er komt echter nog iets bij. De N.R.C. heeft óók begrepen, dat 't gevaar voor de vakbeweging niet in de eerste plaats hierin is gelegen, dat door de ingreep der regering het "vrije" overleg tussen vakbeweging en ondernemersdom aan betekenis heeft ingeboet. Dat komt er wel bij, maar pas in tweede instantie. De dodelijkste bedreiging voor de vakbeweging schuilt hierin, dat het kabinet-De Jong met zijn loonmaatregel het gevaar heeft opgeroepen van "wilde" acties, van hetzelfde karakter als die welke in september j.l. als een golf over het land gegaan zijn. Dergelijke acties worden door de vakbeweging niet begeerd. Hun spontane vorm staat bij voorbaat vast. De bonden, "ingekapseld in de bestaande orde" - om een woord van Mertens te citeren - kunnen er zich niet mee identificeren. Sterker, de bonden veroordelen dergelijke acties omdat zij, de bonden, voor de kapitalistische economie al even bezorgd zijn als de ondernemers. En dat betekent, dat dergelijke acties er onder andere toe zullen bijdragen, dat de diepe en fundamentele tegenstelling tussen de arbeiders ter ener zijde, de vakbeweging ter anderzijde scherper en scherper aan de dag treedt. Wat het NVV inderdaad vreest - maar niet alleen het NVV, doch de gehele vakbeweging - dat is dat de greep op de arbeiders verloren gaat. Als de greep op de arbeiders verloren gaat, dan gaat de vakbondsmythe verloren. Hoe dodelijk dat voor de vakbeweging is, dat hebben wij in "Daad en Gedachte" telkens weer uiteen gezet.

De vakbeweging - zo kunnen wij onze visie daarop samenvatten - is 'n organisatie die er toe bijdraagt de kapitalistische machine zo gesmeerd mogelijk te laten lopen, doch die daaraan slechts dán met succes kan bijdragen, wanneer zij de i n d r u k wekt - anders gezegd: de m y t h e in stand houdt - dat het haar niet om die machine te doen is, doch dat zij op de bres staat voor de daaraan geketende loonslaven. Wanneer de vakbeweging "radicaal" optreedt, dan doet zij dat niet omdat zij radicaal is, maar dan doet zij dat omdat zij juist niet-radicaal is. Als de vakbeweging een strijdbare houding aanneemt, dan geenszins, omdat zij tegen

de bestaande orde wil strijden, nee, zij stelt zich strijdbaar op, juist omdat zij op die manier de bestaande orde het best verdedigt. Maar omdat zij op de basis van de gevestigde orde staat, is er aan die strijdbaarheid natuurlijk een grens. Zij moet zich in het belang der bestaande orde strijdbaar opstellen, zij kan zich in het belang der bestaande orde niet té strijdbaar opstellen. Dát is het wat de N.R.C. terecht doet opmerken, dat de vakbondsleiders tot radicalisme worden gedwongen. Het blad heeft volkomen gelijk, waar het beweert, dat de vakbondsleiders niet uit radicale overtuiging handelen, maar uit vrees hun machtspositie te verliezen. Men moet dat dan zó verstaan, dat zij bevreesd zijn hun machtspositie over de arbeiders kwijt te raken, omdat die machtspositie - uit de mythe voortvloeiend - het middel is, waarmee de arbeiders in het kapitalistische gareel kunnen worden gehouden.

Hoe grondig verschilt van deze juiste kijk van de N.R.C. op de wezenlijke positie der vakbeweging, de zienswijze, die "Het Parool" verkondigd heeft. Het Amsterdamse dagblad begint zijn beschouwing met de verwijzing naar een van de stellingen in een onlangs verschenen proefschrift. Die stelling luidde: "De vakbeweging wordt ten onrechte een beweging genoemd". Hij die de stelling naar voren bracht, bedoelde er mee, dat de vakbeweging - als gevolg van haar ingroeien in de burgerlijke samenleving - volkomen was verstand. Het optreden van de vakbeweging tegen de loonmaatregel van het kabinet-De Jong nu, is voor "Het Parool" reden om te beweren, dat de stelling "inmiddels is achterhaald". "De vakbeweging", zo argumenteert deze krant, "is immers over een breed front in beweging gekomen..."

De conclusie van "Het Parool" is volkomen verkeerd, maar het is moeilijk om precies vast te stellen, wat of er met het blad aan de hand is. Of wel "Het Parool" is het naieve slachtoffer van de komedie, die de vakbeweging op grond van haar positie gedwongen is om op te voeren, óf wel "Het Parool" spant zich ijverig in om die komedie geloofwaardiger te maken. Hoe dat ook zij, wie beweert, dat de "bewegingloze vakbeweging" nu dan toch maar in beweging is gekomen, die houdt volkomen ten onrechte de uiterlijke schijn voor de wezenlijke inhoud. Als de term "bewegingloze vakbeweging" enige reële zin wil hebben, dan kan men haar alleen maar zó verstaan, dat de vakbeweging, krachtens haar wezen en haar historische ontwikkeling, binnen de kluisters der kapitalistische orde gevangen zit. Wie meent, dat de "beweging" die zij tegen het kabinet-De Jong ontplooit, zó zou moeten worden opgevat, dat zij daarmee bezig zou zijn die kluisters te verbreken, miskent de werkelijke betekenis van die "beweging".

De volkomen onjuiste interpretatie - door "Het Parool" - van datgene wat de vakbeweging bij haar zogenaamde beweging werkelijk beweegt, blijkt ook nog uit twee andere uitspraken van dat blad. De eerste staat te lezen in hetzelfde commentaartje, dat onder het opschrift "Bemiddeling?" op de 14e december werd afgedrukt. "Het Parool" houdt zich daar bezig met de verzekering van de vakbondsvoormannen, dat zij hun mensen "niet in de kou zullen laten staan". "Dit", zegt het blad,

"wekt de indruk alsof de Nederlandse werknemers zwaar onderbetaalde minimumlijders zouden zijn, wie met dat regeringsingrijpen het grootste onrecht van de wereld wordt aangedaan. Zij weten zelf dat niets minder waar is, afgezien van achterblijvers. De laatste jaren is er met de lonen zo fors aangetrokken, dat het nu best eens wat kalmer aan kan."

Alles wat hier gezegd wordt over de economische positie van de Nederlandse arbeidersklasse - en wat in andere bewoordingen, maar met dezelfde inhoud, ook door de Paroolredacteur economie Peereboom in een televisierubriek van de Avro is opgemerkt - is er volkomen naast. Daarop echter zullen we aanstonds nader ingaan. Waar het ons hier om te doen is, is, dat dit niet de indruk is die de vakbondsbestuurders pogen te wekken, wanneer zij "hun mensen" verzekeren, "dat zij hen niet in de kou zullen laten staan". Een dergelijke verzekering zegt minder

omtrent de kijk van de vakbondsbestuurders op de loonontwikkeling, maar moet worden gezien als een poging "hun mensen" tot iedere prijs vast te houden. Als de vakbeweging uitroept: "Wij laten onze mensen niet in de kou staan", dan betekent dat niet dat zij tot de burgerlijke wereld de verklaring richt, dat zij op de loonmaatregel van de regering dezelfde kritiek heeft als de arbeiders. Haar woorden zijn niet voor de burgerlijke wereld bestemd, maar voor de arbeiderswereld en wat de vakbeweging ervan hoopt is, dat zij daar (ten onrechte) zo zullen worden verstaan, dat de vakbeweging straks eventuele acties wel degelijk zal ondersteunen.

Het is een valse verwachting, die de vakbeweging probeert te wekken. Zij kan niet achter dergelijke acties staan en zij vreest ze. Ze richt juist om die reden waarschuwend de vinger tegen de regering op, zeggende, dat haar ingreep tot ernstige arbeidsonrust zal kunnen leiden. Van deze waarschuwing aan het adres van de regering rept "Het Parool" - in een ander commentaar, getiteld "Staking lost niets op", gepubliceerd op zaterdag 12 december - eveneens. Maar "Het Parool" verzuimt, op grond van een analyse van het werkelijke karakter der vakbeweging en haar functie in de huidige maatschappij, de achtergrond van die waarschuwing te analyseren. Inplaats daarvan is die - wezenlijk serieus gemeente waarschuwing - voor "Het Parool" aanleiding zich smalend over de vakbeweging uit te laten. "Het Parool" verwijt haar "die arbeidsonrust vast een handje te helpen met een algemene staking van een uur." "Het Parool" vergist zich. De "algemene staking van een uur" - als men de actie zo wil noemen - is geen poging de arbeidsonrust te vergroten, zij moet gezien worden als een poging de arbeidsonrust te verkleinen. Dat klinkt paradoxaal, maar het wordt volkomen duidelijk uit de toelichting, die NVV-voorzitter André Kloos maandagavond 14 december via het televisiescherm op die actie heeft gegeven. Wie Kloos die avond heeft gezien en gehoord en aandachtig naar hem heeft geluisterd, die zal moeten constateren, dat zijn woorden de visie, die wij hierboven hebben ontwikkeld, volledig bevestigen.

Kloos definieerde de voor dinsdag 15 december geproclameerde actie als stoom afblazen. Om over dat beeld toch maar vooral geen misverstand te laten bestaan, voegde hij er aan toe, dat het beter was, om nu stoom af te blazen gedurende een uur, dan later oog in oog met heftige acties te staan. Uit wat hij zei en de manier waarop hij het zei werd geheel duidelijk, dat de uur-actie van de vakbeweging bedoeld was als een middel om die acties in de toekomst te voorkomen. Zo zei de heer Kloos het zelfs letterlijk.

Alles wat de heer Kloos op maandagavond 14 december via de beeldbuis kwam verklaren was er op gericht de uur-actie van de vakbeweging in een zo duidelijk mogelijk licht te stellen. Zo hij ooit in zijn leven "het achterste van zijn tong" heeft laten zien, dan was het ongetwijfeld bij deze gelegenheid. Dat was natuurlijk dodelijk voor de vakbewegingsmythe. Wij houden de heer Kloos voor intelligent genoeg om aan te nemen, dat hij zich daarvan ook bewust geweest is. Maar hij verkeerde in een dwangpositie en hij kon niet anders. Hij moest - terwille van de positie van de vakbeweging - die avond éven zijn troeven laten zien. Hij moest bewijzen dat hij een paar jokers had, die in het kapitalistische spelletje van grote betekenis zouden kunnen zijn. Dat ook vele arbeidersgezinnen een televisietoestel hebben en dus ook tal van arbeiders hem een ondeelbaar ogenblik in de kaart zouden kunnen kijken was een bijzonder groot risico, dat hij op de koop toe moest nemen. Hij durfde het op de koop toe te nemen, omdat hij er uiteraard op speculeerde, dat de aloude vakbondsmythe een liefde voor de vakbeweging gewekt heeft, die de kijker uit het arbeiderskamp hopelijk (voor hem) wel voldoende blind zou hebben gemaakt.

Hoe het zij, op dat moment ging het er om, dat hij tot iedere prijs aan politici en ondernemers duidelijk maakte, dat de uur-actie niet gezien moest worden als een tegen de regering of tegen het kapitalistisch regiem gerichte politieke staking, maar als een actie, die het kapitalistisch regiem mogelijk voor "erger kwaad" (de term werd door Kloos zelf gebruikt) zou kunnen behoeden, vooropgesteld, dat de heren politici er in zouden slagen de regering te bewegen haar pak-

ket van maatregelen wat acceptabeler te verpakken. Om die reden bijvoorbeeld achten wij het verkeerd, dat de N.R.C., niettegenstaande haar juiste analyse van een "politieke staking" spreekt. Wat overigens natuurlijk verband houdt met het effect, dat deze krant met haar commentaar beoogde.

Dat het bij de uur-actie (het "stoom afblazen") geenszins om een staking, hetzij gericht tegen de ondernemers, hetzij gericht tegen de regering, hetzij met het oogmerk de diverse partijen onder politieke druk te zetten, ging, is door de heer Kloos die bewuste maandagavond (14 december) ook nog op 'n andere wijze duidelijk gemaakt. Men moet, zo ongeveer betoogde hij, de actie zien als een soort van wapenschouw van de vakbeweging, die weten wil in hoeverre zij representatief is om op grond daarvan met des te meer klem op haar positie van officieel onderhandelaar aanspraak te kunnen maken. Inderdaad, om die positie van de vakbeweging draaide de hele zaak. Niet als een actie tegen de loonmatiging beschouwde de vakbeweging de "werkonderbreking" van de 15e september - gelijk zij door tal van arbeiders werd opgevat - maar als 'n demonstratie hoezeer de officiële maatschappij in de naaste toekomst aan de vakbeweging behoefte zou hebben, als het er op aan zou komen de arbeiders met behulp van een oud sprookje te beletten zelf tot reële machtsvorming te geraken. En wanneer de voorzitters der drie grote vakcentrales in ons land de loonmaatregel van het kabinet-De Jong "dom" (Mertens), "onwijs" (Lanser) en "onzinnig" (Kloos) hebben genoemd, dan uitsluitend om deze reden, dat de regering met deze maatregel de beoogde afremming van de lonen - die de vakbeweging óók nastreeft - verwezenlijken wilde, zónder het voor arbeidersbedrog geëigende en aangewezen apparaat van de vakbeweging te hanteren, met andere woorden: verwezenlijken wilde op een manier die "onverkoopbaar" is.

De heer Kloos heeft er op maandagavond 14 december geen misverstand over laten bestaan, dat de vakbeweging het roerend eens was met de regering en met het ondernemersdom, dat de looneisen gematigd moesten worden, dat de lonen - in het belang van het bedrijfsleven, in het belang van "de nationale economie", zoals er dan altijd gezegd wordt - dienden te worden afgeremd. Niet dát er moest worden afgeremd vormde het verschil, maar de wijze waaróp er geremd diende te worden. De heer Kloos en zijn collega's van de beide andere vakcentralen wilden "verstandig" remmen aangezien zij (met het oog op de positie van de vakbeweging) bijzonder bevreesd waren, dat zij anders in een "slip" zouden geraken. De heer Kloos zei - en dat was juist -: wat de regering wil, dat komt neer op een verlaging van het levenspeil van de arbeidersklasse. Wat wij als vakbeweging willen, dat is niet een verlaging van haar levenspeil, zo voegde hij daaraan toe. Maar juist op dat punt werd hij minder duidelijk dan hij nog even tevoren bij zijn kritiek op de regering was. En niet zonder reden. Want goed beschouwd is het niet wáár dat de vakbeweging géén verlaging van het levenspeil der arbeiders zou willen. En dat erkende de heer Kloos die bewuste maandagavond op een gegeven moment ook, toen hij uitriep, dat óók volgens de vakbeweging de stijging van de lonen geringer diende te zijn dan de stijging van de produktiviteit. Immers een dergelijke "loonstijging" zal er op neerkomen, dat de arbeiders in ieder geval een naar verhouding geringer deel krijgen van de koek.

Het (maar geringe) verschil tussen de regering en de vakbeweging was dit, dat de regering een voor ieder duidelijk zichtbare loonsverlaging wilde, de vakbeweging daarentegen een loonsverlaging die wat minder duidelijk zichtbaar zou zijn.

De vakbeweging zei (volkomen terecht): "Als in nieuw te sluiten contracten op de ingangsdatum (dat kan dus zijn 1 januari 1971, maar het kan ook best pas 1 april zijn) de lonen met drie procent mogen worden verhoogd en op z'n vroegst pas daarna (dus op 1 april, maar misschien wel eerst 1 juli) met nog eens twee procent mogen worden verhoogd en pas na zes maanden die bepaling zijn kracht verliest en eerst dan de 400 gulden inkomensverbetering van 1970 mag worden verwerkt, dan hebben we, waar de prijzen naar verwachting met niet minder dan zes procent zullen stijgen, met een loonsverlaging te doen."

De vakbeweging zei ook (alweer volkomen terecht): "Zelfs als die 400 gulden wél terstond in de contracten mag worden verwerkt, maar de rest van de maatregel blijft onveranderd, dan is er nóg van enige verbetering voor de arbeiders geen sprake. Dan wordt het effect van die 400 gulden plus de geringe loonstijging (3 + 2%) volkomen door de te verwachten prijsstijgingen teniet gedaan."

De vakbeweging zei niet, dat ook wanneer er - bij directe verwerking van de 400 gulden in de contracten - nog wat andere percentages van loonstijging zouden worden aanvaard, toch van een inkomensverbetering voor de arbeidersklasse geen sprake zou zijn, zolang die loonstijgingen onmiddellijk weer door prijsstijgingen als gevolg van doorberekening ongedaan zouden worden gemaakt.

Dat laatste is de realiteit, waarmee de Nederlandse arbeidersklasse al jaren en jaren achtereen heeft te maken. Hier ligt de reden, waarom een econoom als de heer Peereboom van "Het Parool" zo volledig de mist ingaat, wanneer hij spreekt van zo forse loonaantrekkingen in het jongste verleden, dat het nu best eens wat kalmer aan zou kunnen.

Zeker, de lonen zijn fors gestegen. Maar de prijzen zijn het niet minder fors. Wat betekent dat? Bij het antwoord op die vraag dient men er zich wél rekenschap van te geven dat praktisch alle loonsverhogingen (die 400 gulden even buiten beschouwing gelaten) in procenten zijn gegeven. Wie weinig verdiende kreeg er weinig bij, wie veel verdiende kreeg er véél bij. De loonstijgingen in Nederland zijn niet voor alle categorieën van loontrekkenden gelijk geweest en dat moet óók Peereboom erkennen, die van "achterblijvers" spreekt. Wat hij vergeet is, dat de achterblijvers steeds verder achterblijven en dat praktisch de gehele handarbeidersklasse tot de achterblijvers behoort. Zeker, er zijn ongetwijfeld loontrekkenden of salarisgenieters, wier loonstijging ongeveer gelijk ligt met de prijsstijgingen. Er is een kleine categorie van véél verdieners en hoger gesalarieerden, wier inkomen (dat toch al niet slecht was) meer gestegen is dan de prijzen. De Kamerleden bijvoorbeeld, die kort geleden nog een fikse salarisverbetering ontvingen zonder dat het inflatiespook werd opgeroepen en zonder dat ach en wee in verband met de economie geroepen werd. Als klasse behoren de arbeiders daar niet. Alleen al vanwege het feit, dat alle loonronden en gratificaties (enkele uitzonderingen daargelaten) in p r o c e n t e n worden toegekend, ontvangt de arbeidersklasse - óók indien er geen prijsstijgingen zouden wezen - een voortdurend kleiner deel van het nationale product. Wanneer iemand f 200 per week (schoon) verdient (en dat verdienen ontelbare arbeiders lang niet!) en een ander (eveneens schoon) f1000, dan ontvangt de eerste bij een loonronde van bijvoorbeeld 5% een loonsverhoging van f 10. (We zien dan gemakshalve even van de belastingaftrek af). De laatste echter, met zijn inkomen van f 1000 per week, ontvangt bij diezelfde loonsverhoging van 5% geen f10 meer, maar f 50. Dat wil dan zeggen, dat de laatstgenoemde een loonsverhoging krijgt van 25% ten opzichte van de f 200 die eerstgenoemde verdient.

Omdat we in werkelijkheid met forse prijsstijgingen te maken hebben is de werkelijke verhouding nog veel ongunstiger. Het effect van de prijsstijgingen is, dat een bepaalde categorie ná de loonstijging wél meer geld in het handje heeft, maar daarmee niet meer kan kopen dan voorheen. Er is mogelijk ook een categorie (dat is blijkbaar de categorie die Peereboom de "achterblijvers" noemt), die als gevolg van de prijsstijging na de loonsverhoging nog minder dan daarvoor kan kopen. Hoe het ook zij: de arbeidersklasse komt voortdurend relatief gezien in een slechtere positie.

Wat is de inflatie, die te pas en te onpas erbij wordt gehaald, wanneer het er om gaat positieverbeteringen voor de arbeiders te verhinderen? Inflatie is dit, dat de lonen stijgen én de prijzen, maar dat als gevolg daarvan met het gestegen loon niet meer gekocht of minder gekocht kan worden dan voorheen. Alles wordt duurder en we ontvangen meer guldens dan voorheen, maar we kunnen niet meer behoeften bevredigen. Het geld is minder waard geworden. Inderdaad! Het

geld is minder waard geworden en daarom ontvangen we voor onze arbeid meer geld dan voorheen. Maar we ontvangen voor onze arbeidskracht geen grotere waarde dan vroeger. Dat is niet het gevolg van de loonstijgingen. Het loon, dat wil zeggen: de prijs van onze arbeidskracht, is gestegen, omdat het geld minder waard is geworden. Dat laatste is een gevolg van de gehele ontwikkeling van het kapitalistisch produktieproces. We gaan daar hier niet verder op in, omdat het ons er alleen maar om te doen is geweest om aan te tonen, dat de verhoudingen precies op zijn kop worden gezet, wanneer men de inflatie uit de loonstijging verklaart, in plaats van de loonstijging uit de inflatie. Wat er, om het toch even heel sumier aan te duiden, allemaal achter steekt, dat is de concurrentiestrijd van de kapitalen, de dalende winstvoet als gevolg van het akkumulatieproces, d.w.z. als gevolg van de investeringen en de produktiviteitsverschillen, die zich dientengevolge in de verschillende ondernemingen en bedrijven voordoen. Daar op in te gaan zou ons te ver van het onderwerp afvoeren en is ook niet nodig voor het doel dat wij ons hier gesteld hebben, namelijk: de werkelijke positie van de vakbeweging als dienaar van het kapitaal (in zijn totaliteit) beschrijven.

Wat nu die positie al bijzonder duidelijk illustreert, dat is het feit, dat zij - na het schijngevecht te hebben geleverd, waartoe zij voor dinsdag 15 december verzamelen blies - tenslotte zich heeft neergelegd bij een compromis, dat in feite nog slechter is, dan 't compromis, waarvan Kloos nog op 14 december verklaarde, dat ook dát nog volstrekt onaanvaardbaar zou zijn. Want het is niet zo, dat de regering, onder druk van de politici, tenslotte heeft goedgevonden, dat de f 400 terstond in de contracten zou worden verwerkt, nee, de regering heeft dat goedgevonden onder de voorwaarde dat van de oorspronkelijk voorgestelde stijgingspercentage nog weer iets zou worden afgeknabbeld. Het is niet 3 plus 2 procent gebleven, maar 3 plus 1 procent geworden.

De concessie van de kant van de regering zat er bij voorbaat in. Er werd de avond voor het Kamerdebat al openlijk over gepraat, er werd op de ochtend van de 15e, de dag dat de Kamer in de middaguren bijeenkwam, openlijk over geschreven door "Het Vrije Volk" onder meer, welk - nog steeds vrij dicht bij 't N.V.V. staande - blad de parlementaire behandeling van de loonmaatregelen eenvoudig "een komedie" noemde. Een komedie was het zeker. Maar was het niet evenzeer een komedie dat de vakbeweging (die overigens natuurlijk ook wel van tevoren wist dat de regering op dat punt zou terugkrabbelen en voor wie derhalve het tóch verwerken van de f 400 in de contracten bepaald geen "succes" was, dat haar kan worden toegerekend) tenslotte zich neerlegde bij een resultaat, dat minder was dan datgene wat 48 uur tevoren als "volstrekt onaanvaardbaar" was afgeschilderd?

Wie zich afvraagt hoe een dergelijke "reuzenzwaai" van de vakbeweging wel te verklaren valt, heeft de positie van de vakbeweging onvoldoende begrepen. Er is van een "Reuzenzwaai" van de vakbeweging geen sprake. De vakbeweging stond vóór het loondebat en staat na het loondebat onvoorwaardelijk aan de kant van het bedrijfsleven. Hoe valt de kritiek op een soortgelijk en voor mogelijk gehouden compromis van maandag 14 december dan te rijmen met de aanvaarding van een nog iets slechter compromis dat uit de bus gekomen is? De verklaring daarvoor ligt in het feit, dat er inmiddels "stoom was afgeblazen". Voor zover men beweren wil, dat de vakbeweging met haar uur-actie in beweging gekomen is, is zij in beweging gekomen voor... het kapitalisme. Als degenen die zich groeperen onder de verzamelnaam van "de kritische vakbeweging" zouden willen betogen, dat zij uitgerekend dát op het oog hebben met hun theorie, dat de vakbeweging in beweging zal en ook moet komen, is het ons best, maar dan moet het ons van 't hart, dat wij het "kritische" in hun stellingname niet meer vermogen te ontdekken. Integendeel!

Nadat de zogenaamde strijd gestreden was heeft "Het Parool" op donderdag 17 december de vakbeweging een pluim op de hoed gestoken. Uit de oproep der drie grote centrales aan de bonden om de door het parlement goedgekeurde loonmaatregel als een feit te aanvaarden, concludeert dit blad, dat de vakcentrales zich

"goede verliezers" tonen. "Het Parool" karakteriseert deze houding van de vakbewegingstop als "beheerst". Alsof de vakbeweging niet altijd zeer "beheerst" is wanneer het om dergelijke dingen gaat als nu in het geding waren. En wat heeft de vakbeweging eigenlijk verloren? Dat waar het haar om te doen was, dat wil zeggen de greep op haar achterban? Daar kan op dit moment nog geen zinnig woord over gezegd worden anders dan de algemene opmerking, dat de greep van de vakbeweging op de arbeiders al gedurende een heel lange reeks van jaren voortdurend minder wordt. Wat de vakbeweging gepoogd heeft in de achter ons liggende weken is zich bij voorbaat schrap zetten tegen een verdere vermindering van die greep in de komende klasseconflicten, die iedereen verwacht. Of haar dat gelukt is moet worden afgewacht. Het zou ons echter verbazen als de vakbeweging er zelf gerust op was.

Wie de vakbeweging in dit opzicht weinig goeds voorspelt is de Parool-medewerker prof. dr. J. Pen, die op donderdag 17 december eveneens een nabeschouwing aan de gebeurtenissen wijdde. Hij schreef daar over de vakbonden:

"De leiders van deze instellingen worden gedreven door één alles-overheersend motief: de angst dat hun leden achter hen vandaan lopen, dat de arbeiders op eigen houtje gaan staken en dat de c.a.o.'s naar de haaien gaan."

Prof. Pen zegt in hetzelfde stuk ook:

"Veel arbeiders hebben nu meer dan ooit het gevoel, dat zij door de politici zijn verraden en dat zullen de partijen op hun brood krijgen."

Prof. Pen spreekt ook van:

"...walgende arbeiders, die geen enkele fiduci hebben in Mertens, in de katholieke bonden en in de Katholieke Volkspartij."

Keert hij zich, zal men vragen, in 't bijzonder tegen het N.K.V.? O nee, volstrekt niet. Het N.V.V. en het C.N.V. (al wordt die laatste centrale dan ook niet met name genoemd) krijgen al evenzeer van de Groningse hoogleraar een veeg uit de pan. "De arbeider", meent hij, "zal zich op de duur tegen zijn eigen vakbond keren en tegen de democratische partijen."

Hoe komt, zal men zich afvragen, onze Keynesiaan uit het noorden opeens tot zulke van werkelijkheidszin getuigende uitspraken? Stelt u zich gerust lezer. Aan een marxistische analyse van functie en structuur der vakbeweging heeft hij zich niet bezondigd. Volgens hem zullen de vakbonden "het slachtoffer worden van de kwade geesten die ze systematisch hebben opgeroepen". Welke kwade geesten (en indien een man als Pen van "kwade geesten" spreekt, dan bedoelt hij natuurlijk kwade geesten voor de huidige maatschappij!) dat dan wel mogen zijn? Prof. Pen heeft met het antwoord niet de minste moeite. Naar zijn mening hebben de vakbonden de arbeiders "opgehitst". Zij, de "linkse partijen" en de "linkse kranten" (welke dat dan wel zijn licht hij niet nader toe!) stijven, schrijft hij, "op een manier die dicht bij misleiding komt de meest rancuneuze arbeider in zijn meest rancuneuze waan."

Wij zouden de professor willen vragen of hij 't ook verklaren kan, dat de arbeider geen goed woord voor deze samenleving over heeft, met andere woorden, die houding bezit, die hij met het woord "rancuneus" aanduidt. Opgehitst door de partijen en vakbonden? Kom nou! Wij hebben de partijen en vakbonden nog nooit anders zien doen dan pogen, met een beroep op het gezonde verstand, een arbeider die van strijdlust blaakte en zich verzette tegen de heersende orde, weer onder het juk te brengen. Wanneer arbeiders in verzet komen, dan geenszins omdat ze zouden zijn opgehitst, maar integendeel: ondanks het feit, dat partijen en bonden genoeg hun best gedaan hebben om ze stoom te laten afblazen of ze met woorden te belazeren. Want dat er van de kant van partijen, bonden en kranten sprake is van volksmisleiding, dat - maar ook dat alleen - zijn we volkomen met de professor eens.

We zijn het ook eens met zijn slotconclusie, dat de parlementaire democratie in het geding is. Niet echter om de reden die hij aanvoert, namelijk, dat de politieke partijen en bonden te weinig afstand van kiezers en leden nemen. Er is een andere oorzaak. Men kan bijvoorbeeld nu wel keurig met elkaar overeen komen, dat men zich aan de politieke loonspelregels zal houden, maar de vraag waar het om gaat is, of men het ook zal kunnen. De leer is gemakkelijk, maar de werkelijkheid van het maatschappelijk leven stelt nu eenmaal zijn onontkoombare eisen. Als de maatschappelijke positie waarin hij verkeert de arbeider straks weer tot strijd dwingt, dan is men inderdaad met het thans bereikte compromis nergens meer. Dan kan prof. Pen van voren af aan verwijten richten aan het adres van al degenen, die hij voor volksmenners verslijt, maar van een maatschappelijke verklaring - die men toch juist van een econoom als hij verwachten zou - heeft dat bitter weinig.

=====

T R A G I - K O M E D I E I N E N G E L A N D

DE CONSERVATIEVE regering Heath in Engeland worstelt op het ogenblik met een probleem dat haar voorgangster, de Labour-regering van Harold Wilson, haar als levensgrote erfenis heeft nagelaten: het Britse kapitalisme ziet zich in toenemende mate geconfronteerd met de zelfstandige strijd van de Britse arbeidersklasse. Het aantal "wilde" stakingen neemt nog altijd hand over hand toe en er worden op dat gebied nog altijd nieuwe records gebroken. Dezer dagen berichtten de kranten - die zoals ieder weet gek op records zijn - dat het nu al wel vast stond, dat er in 't nog niet eens voorbijge jaar 1970 méér stakingsdagen verloren zijn gegaan dan in elk voorgaand jaar, met inbegrip van het jaar van de grote algemene staking van 1926. Precies hetzelfde schreven de kranten het vorige jaar óók al en dat kan alleen maar betekenen, dat ondanks alle dringende beroepen op de arbeiders om toch alsjeblieft aan de belangen van de hen overheersende klasse en aan de belangen van de Britse economie in haar totaliteit te willen denken, het aantal stakingen, vergeleken bij vorig jaar, nog weer is toegenomen.

De regering-Heath, die min of meer aan het bewind gekomen is omdat Wilson en Barbara Castle met de zaak geen raad wisten, heeft haar vingers al min of meer gebrand en dus ontdekt, dat het een heet probleem is. In het Lagerhuis namelijk is de anti-stakingswetgeving, die Heath aan het voorbereiden is, op heftige tegenstand gestuit van de Labour-oppositie. De Labour-woordvoerders hebben Heath en de zijnen toegeschreeuwd, dat hun ontworpen maatregelen een zeer ernstige aanval op de arbeidersklasse betekenen. Dat is een pikante affaire, omdat de wetgeving van de regering-Heath als twee druppels water lijkt op de beruchte anti-stakingswet, die mevrouw Barbara Castle in petto had, maar die ze op het laatste nippertje onder druk van de vakbonden heeft moeten intrekken.

Ieder kritisch woord dat de Labour-oppositie nu inzake de anti-stakingswetgeving van Heath laat horen is letterlijk van toepassing op de wet van mevrouw Castle. Vanzelfsprekend wil de oppositie nog altijd even graag met de klassenstrijd afrekenen als in de dagen, dat Barbara nog aan het bewind was. Maar zij kán zich thans niet anders opstellen. Zij wordt tot haar houding genoopt, onder druk van dezelfde vakbonden, die ook al Barbara bakzeil lieten halen. Wat die bonden betreft: die zijn natuurlijk óók tegen de "wilde" stakingen. Maar zij kunnen al evenmin anders, willen zij de vakbewegingsmythe niet compleet verstoren en daarmee hun eigen bestaansrecht aantasten. Vandaar de tragi-komedie, die thans in het parlement te Westminster wordt opgevoerd.

=====

E E N M A N A G E R S B L A D

WIJ ontvingen dezer dagen 'n prospectus, die de verschijning aankondigde van een nieuw blad, dat de naam heeft gekregen van "Effekt". De inhoud is gewijd aan "wetenschappelijke bedrijfsleiding" en de daarmee samenhangende vraagstukken; "Effekt" is er op uit - we doen niets anders dan citeren uit de prospectus - om het ontwikkelingsniveau van het leidende kader omhoog te brengen.

"Effekt" wil informatie geven en publiceert voorts technisch-economische analyses en prognoses. "Effekt" schrijft over planning en over organisatievraagstukken, over hoe in de bedrijven gecombineerd en gecoördineerd kan worden en over effectieve controle-systemen.

"Effekt" heeft aparte rubrieken, die aandacht besteden aan dingen als: moderne methoden en middelen van de leiding, moderne wijze van mensen-beheersing, positie en arbeidsstijl van de chef.

"Effekt" brengt technische informatie over produktie-instrumenten, geeft mededelingen over de ervaringen

die door 't managerdom in andere landen zijn opgedaan en heeft onder meer ook een rubriek waarin de ervaringen van bedrijfsartsen kritisch worden bekeken.

"Effekt" heeft óók - en dat is typerend voor de lezerskring waarvoor het blad bestemd is - een rubriek die uittreksels uit belangrijke boeken publiceert, zodat de abonnees zich de moeite kunnen besparen (en de kostbare tijd) die boeken zélf te lezen. Managers nietwaar, dat weet iedereen, hebben het nu eenmaal bijzonder druk.

Inderdaad, om een blad voor managers gaat het hier. Dat is uit de tot dusver weergegeven inhoud van de prospectus wel zéér duidelijk. Het is overigens een blad in de Duitse taal, dat bij uitgeverij "Die Wirtschaft" in Berlijn het licht ziet. In OOST-Berlijn wel te verstaan. Want de lezers waar toe "Effekt" zich richt, dat zijn de managers van Ulbrichts staatskapitalisme. Zij onderscheiden zich door hun belangstelling niet van westerse managers. Zij onderscheiden zich daarvan evenmin door wat anders. Alleen: het blad "Effekt" noemt ze "socialistische" managers!

VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN.

(4e kwartaal 1970)

C.J.B. te A. f. 42.-; C.J.B. jr. te A. f. 5.-; M.J.B. te A. f. 15.-; I.C. te W. f. 15.-; E.V. te T. f. 10.-; H.M. te O. f. 25.-; J.M. te A. f. 35.-; J.P.P.M.v.d. Z. te D. f. 17,50; W.H.P.M. te Z. f. 5.-; N.N. f. 12,50; J.A.R. te S. f. 2,50; R.W. te A. f. 31,50; G.A. de P. te B. f. 30.-; H.E.R. te D.H. f. 10.-; B.v.B. te M. f. 5.-; H.M.-S. te F. f. 10.-; G.H. te Z. f. 10.-. Totaal f. 281.-. Dat betekent, dat er over het gehele jaar 1970 een bedrag is binnengekomen van totaal f. 1408,30. Dit is een resultaat dat ons verheugt, maar willen zij, die tot nu toe nog geen bijdrage overmaakten dit alsnog doen. We kunnen er niet zonder.

A N T I - S T A K I N G S W E T K O M I T E E S I N A C T I E

OP DE KOP AF anderhalf jaar geleden, in juni 1969, schreven wij in dit blad, dat het niet al te lang meer zou duren of Nederland zou een wettelijke regeling van de werkstakingen kennen. Op dat moment was de zaak al meer dan tien jaar slepende. Immers reeds in 1958 liet de toenmalige minister Samkalden betreffende deze materie een voorontwerp van wet opstellen. Over dat voorontwerp werd begin 1959 het advies gevraagd van vier hoogleraren in 't z.g. arbeidsrecht. Met de wettelijke regeling van werkstakingen hebben zich sedertdien héél wat instanties bezig gehouden. De Stichting van de Arbeid bracht er een - verdeeld - advies over uit, vervolgens de Sociaal Economische Raad, vervolgens óók nog de Raad van State. Op een gegeven moment in de loop van die tien jaar scheen de eindfase al bereikt. Op 19 maart 1966 dienden de toenmalige ministers Samkalden (justitie) en Veldkamp (sociale zaken) een wetsontwerp in bij het parlement. Tot een parlementaire behandeling kwam het niet. Eer het zover was maakte "de nacht van Schmelzer" een einde aan het toen zittende kabinet. Daarmee viel voorlopig óók het doek over die voorgestelde wijziging van het Burgerlijk Wetboek, die in huis, tuin en keukentaal als het stakingswetje pleegt te worden aangeduid. Pas circa drie jaar later achtte de inmiddels opgetreden regering-De Jong de kwestie van de stakingen opnieuw rijp voor het parlement. Eind april 1969 werd er voor de tweede maal een wetsontwerp ingediend, nu door de ministers Polak en Roolvink. Vijf maanden later werd - in de troonrede van september j.l. - aangekondigd, dat de parlementaire behandeling ervan nog vóór de Kamerverkiezingen van komend voorjaar zou geschieden.

Een lange voorgeschiedenis derhalve, maar niet één, die van ingrijpende invloed is geweest op het oorspronkelijk karakter van de in de maak zijnde regeling. De strekking van het wetsontwerp zoals het thans ter behandeling gereed ligt, is nog altijd dezelfde als die, welke ook het allereerste voorontwerp van ex-minister Samkalden kenmerkte. Het wetsontwerp, waarvan officieel verklaard is en wordt dat het "mogelijk wil maken, dat de vakverenigingen de werkstaking als uiterste middel kunnen hanteren bij het falen van overleg", dient er in werkelijkheid voornamelijk toe om de zogenaamde "wilde" stakingen o n m o g e l i j k te maken. In het ingediende wetsontwerp staat duidelijk te lezen, dat "deelneming aan een wilde staking in beginsel als wanprestatie wordt beschouwd", dat wil zeggen strafbaar is. Niet voor niets hebben diverse commentatoren dan ook gesproken van een v e r b o d van "wilde" stakingen en van een b e p e r k i n g van het stakingsrecht. In juni 1969 hebben wij al geconstateerd, dat die karakteristiek formeel-juridisch misschien onjuist is, maar dat zij wel degelijk zéér precies aangeeft waar wij met de komende regeling van de werkstakingen aan toe zijn. Waarmee men te doen heeft is een - overigens natuurlijk niet op zichzelf staand - staaltje van een regelrecht tegen de arbeidersklasse gerichte wetgeving.

Wie zich het bovenstaande realiseert zal zich niet verbazen, dat de voorgenomen wetgeving van meet af aan felle kritiek heeft uitgelokt. Van die kritiek was al sprake in de dagen, dat de professoren Esveld, De Gaay Fortman, Levenbach en Van der Ven zich nog over het voorontwerp van Samkalden bogen. Sindsdien is die kritiek alsmaar luider geworden. Tenslotte is het niet bij kritiek alleen gebleven. Er ontstond ook een bepaalde, tegen het wetsontwerp gerichte agitatie. In de tweede helft van de jaren '60 werd 'n landelijk "Komitee Stakingsrecht" gevormd. Dat komitee gaf onder meer 'n brochure "Het Stakingsrecht" uit - geschreven door H.H. Drenth - waarin alles wat met de materie samenhangt zeer uitvoerig en gedocumenteerd uit de doeken werd gedaan. Nadien beleefde die brochure nog 'n tweede druk, die verzorgd werd door de Socialistische Uitgeverij Nijmegen. Uiteindelijk zijn, in diverse steden van het land, "Anti-Stakingswetkomitees" ontstaan, die zich op het ogenblik beraden over binnenkort te ondernemen stappen.

Een van die "Anti-Stakingswetkomitees" verstuurde kort voor de kerstdagen aan diverse personen de ontwerptekst van een "oproep", waarmee het zich binnenkort tot het publiek wil wenden. Hetzelfde komitee bereidt ook een massale handtekeningencampagne voor. De ontwerptekst van de oproep ging vergezeld van een schrijven, waarin de komiteeleden verklaren, dat zij zich voor op- en aanmerkingen inzake de oproep ten zeerste aanbevolen houden. Aan dat verzoek geven wij graag gevolg. Het is om die reden, dat wij hier bij de ontwerptekst enkele kritische kanttekeningen plaatsen, kanttekeningen, die wij nog voor de verschijning van dit nummer van "Daad en Gedachte" ook rechtstreeks ter kennis van het bewuste komitee hebben gebracht.

Wat wij allereerst willen opmerken is dit, dat wij het met de samenstellers van de bedoelde oproep volkomen eens zijn, dat de Nederlandse regering het stakingsrecht aan banden wil leggen, ja, verregaand wil beperken. Wat daaromtrent in de aanhef van de oproep gezegd wordt onderschrijven wij; de wijze waarop vervolgens de inhoud van het desbetreffende wetsontwerp kort wordt samengevat en gekarakteriseerd houden wij voor volledig juist. Wij zijn het óók eens met de wat verder in de tekst prijkende formule dat "deze wet alleen maar de bedoeling kan hebben de strijd voor verbetering van de lonen en andere arbeidsvoorwaarden in de bedrijven in te dammen".

Dit eensluidende oordeel over het karakter van het aanhangig gemaakte wetsontwerp verhindert niet, dat wij het met andere passages van de "oproep" geheel en al oneens zijn.

Zeker, wij houden het voor juist - zoals ongeveer halverwege de oproep wordt gesteld - dat de wetsvoorstellen van de ministers Polak en Roolvink "een aanslag vormen op bestaande stakingsmogelijkheden". Maar is het óók waar, dat - gelijk het bewuste Anti-Stakingswetkomitee in de tweede helft van de betrokken zin beweert - deze wetsvoorstellen "de vakbeweging bijna alle bewegingsvrijheid ontnemen om op te komen voor de belangen van de arbeiders..."? Wij geloven dat niet. Naar onze overtuiging ligt de periode, waarin de vakbeweging opkwam voor de belangen van de arbeiders op zijn minst al meer dan een halve eeuw achter ons. Vóór de eerste wereldoorlog behartigde de vakbeweging - binnen de grenzen der kapitalistische maatschappij - de belangen van de arbeiders, die toendertijd op het spel stonden. Later, toen de arbeiders hoe langer hoe meer andere belangen kregen dan voorheen, toen zij hoe langer hoe meer niet slechts in botsing kwamen met de gevolgen van het kapitalisme, maar met het kapitalisme als zodanig, toen bleek hoe langer hoe duidelijker, dat de behartiging van die andere belangen niet aan de vakbeweging kon worden toevertrouwd, dat zij daarvoor als organisatie ongeschikt was. Tegelijkertijd deed zich het verschijnsel voor, dat de vakbeweging hoe langer hoe meer met de bestaande kapitalistische orde en de bestaande burgerlijke maatschappij vergroeide. Om 't met de woorden van de NKV-voorzitter Mertens te zeggen: de vakbeweging raakte in de bestaande samenleving volkomen ingekapseld. Uit die "inkapseling" is de diepe tegenstelling te verklaren, die zich telkens weer opnieuw tussen de vakbeweging enerzijds, de arbeiders anderzijds openbaart. Aan die diepe tegenstelling danken de "wilde" stakingen hun ontstaan. Zij, de "wilde" stakingen, zijn - naar 'n woord van de socioloog dr. H. Hoefnagels - "een motie van wantrouwen in het beleid van de vakbeweging". Dat wantrouwen is volkomen gerechtvaardigd: het vloeit regelrecht voort uit de positie, die de vakbeweging inneemt. De vakbeweging is een instrument, dat in het belang van de bestaande orde functioneert en dat des te beter functioneert naarmate de arbeiders er - op grond van bepaalde tradities of legenden - vertrouwen in stellen. Hoe méér de arbeiders de vakbeweging voor iets anders houden dan zij werkelijk is, des te beter kan die vakbeweging haar taak vervullen, des te beter kan die vakbeweging de arbeiders in het gareel houden. Daarom is het voor de vakbeweging bijzonder belangrijk om de schijn op te houden, dat zij de arbeiders vertegenwoordigt en hun belangen behartigt. Daar ligt de reden, dat de vakbeweging zo'n grondige hekel heeft aan "wil-

de" stakingen. Want de schijn die zij op wil houden en dringend nodig heeft wordt door de "wilde" stakingen meer dan door wát ook opgeheven. Ziedaar waarom de vakbeweging over het ingediende wetsontwerp in het algemeen haar redelijke tevredenheid heeft betoond.

Het is onjuist, menen wij, om te beweren, dat het ingediende wetsontwerp aan de vakbeweging de mogelijkheid ontnemen om voor de arbeiders op te komen, om de eenvoudige reden, dat men niets of niemand een mogelijkheid kan ontnemen, die er niet is. Niet het bewuste wetsontwerp belet de vakbeweging de zijde der strijdende arbeiders te kiezen, doch haar eigen structuur, haar eigen taak, haar eigen wezen. De vakbeweging komt niet voor de arbeiders op, zij doet alleen maar net alsof. De nadelen, die de samenstellers van de oproep voor de vakbeweging in het wetsontwerp menen te zien, bestaan in werkelijkheid voor de vakbeweging als instituut in het geheel niet. Bepaalde vakbondsleden of sommige (in het algemeen tot het lagere kader behorende) bestuurders mogen daarover anders denken, aan 't feit verandert dat totaal niets. Wat het wetsontwerp daarentegen de vakbeweging als onmiskenbaar voordeel brengt, dat is zijn onmiskenbare poging de "wilde" stakingen te beteugelen. Vandaar dat de vakbeweging als zodanig (niet natuurlijk ieder lid of iedere functionaris) het wetsontwerp opvat als "een uitbreiding van de bevoegdheden van de vakbeweging". De samenstellers van de oproep zeggen in dat stuk, dat zij dat "onbegrijpelijk" vinden. Voor ons is het, op grond van het bovenstaande, juist zéér begrijpelijk.

De samenstellers van de oproep komen tot de conclusie, dat "dit wetsontwerp verworpen moet worden". Op grond daarvan roepen zij "iedereen" op massaal te protesteren.

Wie, zo vragen wij, moet dit wetsontwerp verwerpen? De Tweede Kamer? Maar geloven de samenstellers van de "oproep" dan in alle ernst, dat het parlement, de zogenaamde "volksvertegenwoordiging", voor de vraag gesteld of het een wetsontwerp al dan niet aanvaarden moet, 't oog gericht houdt op de belangen der arbeiders?

Mogelijk wordt onze twijfel aan, ja sterker nog, onze volstrekte ontkenning van iedere kans om dit wetsontwerp af te wenden via een uitspraak van de Tweede Kamer wel door het Anti-Stakingswetkomitee gedeeld. Maar, zo zal het misschien opmerken, welke weg staat ons anders open? Ons antwoord luidt: geen enkele! Zo lang de kapitalistische maatschappij bestaat, zo lang zal de wetgeving op het belang van de kapitalistische orde zijn gericht. Naarmate in dat kapitalisme de tegenstellingen tussen kapitaal en arbeid toenemen - en van die toeneming zijn de "wilde" stakingen een duidelijk symptoom - zo lang zullen er hoe langer hoe meer tegen de arbeiders gerichte wetten worden ingediend en worden aangenomen. Dat zal zeker niet alleen door een kabinet als het huidige alleen geschieden. Ook zogenaamd progressieve regeringen behartigen de kapitaalsbelangen; zij doen het alleen maar op andere wijze dan kabinetten gelijk dat wat nu aan het bewind is. Wij achten het dan ook onjuist dat in de - voor het overige door ons wel onderschreven - aanhef van de "oproep" de indruk wordt gewekt, als zou de Anti-Stakingswet een specialiteit van dit kabinet zijn. Dat het ánders is wordt alleen al door de voorgeschiedenis van deze Anti-Stakingswet bewezen.

In verband met een wet als de onderhavige achten wij een poging om 't parlement tot verwerping ervan te bewegen weinig zinvol. Dat iets zou kunnen worden bereikt, door de arbeiders massaal tot verzet op te roepen, verwachten wij evenmin. Zolang de heersende klasse niet door de arbeiders uit het zadel wordt gelicht lapt zij de protesten van arbeiders aan haar laars. Bovendien: massale actie der arbeiders ontstaat niet op grond van oproepen tegen bepaalde parlementaire-, politieke- of juridische ontwikkelingen. Massale strijd van de arbeiders kan slechts op grond van hun directe klassenbelangen, op grond van ontwikkelingen in het bedrijfsleven ontstaan. Juist echter een dergelijke strijd vormt de enige werkelijke bedreiging van de heersenden en hun regering. Die strijd echter is

zo van nature met de kapitalistische maatschappij verbonden, dat hij ook niet, met wát voor wet dan ook in de hand, onmogelijk kan worden gemaakt. Kapitalistische wetten binden ongetwijfeld de van de kapitalistische maatschappij onlosmakelijk deel vormende vakbeweging. Maar de arbeiders worden er doodeenvoudig van nature telkens weer toe genoopt de kapitalistische wetten te doorbreken.

Als de samenstellers van de "oproep" verklaren: "De beslissing of een staking verantwoord is hoort niet thuis bij de rechter, maar alleen bij de belanghebbende werkers zelf!", dan wordt daarmee uiting gegeven aan een gedachte, die wij voor juist houden, maar die wij zelf niet op die manier zouden formuleren. Niet waar de beslissing volgens deze of gene maatstaf "hoort" vinden wij het belangrijkste, doch wel het feit, dat de beslissing over de eigen strijd van de arbeiders alleen door de arbeiders zelf kan worden genomen en dat de verantwoording daarvoor alleen door hen zelf kan worden gedragen en derhalve ook zal worden gedragen. En omdat wij het zó en niet anders zien, menen wij ook tenslotte, dat het weinig zin heeft om deze materie "aan de orde te stellen in de vakbond of politieke partij", zoals de "oproep" aanbeveelt. Als de beslissing over de eigen strijd slechts bij de arbeiders zelf kan berusten, dan kan dat alleen maar betekenen, dat die beslissing n i e t bij vakbond of partij berusten kan. Trouwens in welke vakbond of welke partij zou de discussie over dit alles dan dienen te geschieden? In de P.v.d.A. die in 1966 een rapport "Het Stakingsrecht" liet publiceren, waarvan de strekking bitter weinig afweek van die van het huidige wetsontwerp? Of in de vakbeweging, waarvan wij de positie zo juist hebben geschetst?

=====

O P S T A N D I N P O L E N

VOOR EEN ook maar enigszins bezonken oordeel over de jongste gebeurtenissen in Polen is het nog veel te vroeg. Voor een wat dieper gaande analyse ontbreken tal van gegevens. De berichtgeving over wat zich precies heeft afgespeeld is, mede doordat de Poolse machthebbers het hunne gedaan hebben om de gebruikelijke nieuwskanalen te verstoppert, buitengewoon schaars geweest. Als wij hier dan niettemin een poging wagen om de jongste opstand in dat land - de derde binnen een tijdsbestek van veertien jaar - te karakteriseren, dan geschiedt dat onder het uitdrukkelijke voorbehoud, dat wij daarmee slechts een voorlopig oordeel geven.

Voorlopig, niet slechts in die zin, dat het zeer wel noodzakelijk zal kunnen blijken om het naderhand grondig te herzien, maar ook voorlopig in dit opzicht, dat het in ieder geval gedetailleerde aanvulling behoeft, ook dan wanneer de trekken die wij thans menen te kunnen schetsen althans in grote lijnen juist zouden blijken.

Voor het ogenblik dan menen wij, dat twee zaken kunnen worden vastgesteld: ten eerste, dat de opstand waarvan sprake is geweest, niet slechts in Gdansk en in Gdynia of Szczecin, maar ook in Katowice, Krakow, Wroclaw en enkele andere plaatsen, een opstand was van de Poolse arbeidersklasse. Ten tweede: dat die opstand heeft geleid tot een machtsgreep van die sociale groep die men kan aanduiden als "de nieuwe klasse" oftewel: de managers.

Dat de opstand een opstand was van de arbeidersklasse baseren wij op datgene wat de gebrekkigheid der berichtgeving ten spijt toch tot het westen doorgedrongen is. Skandinavische journalisten - wij beweren geenszins, dat wij de mededelingen van dat soort lieden onbepaald vertrouwen - zijn vrijwel de enige bron waaruit men hier de eerste dagen heeft kunnen putten. Hun beschrijvingen van wat zij voor hun ogen zagen gebeuren stemden hierin volledig met elkaar overeen, dat het arbeiders waren, die in verzet kwamen. Eén der Skandinavische verslaggevers heeft

bovendien gemeld, dat aan de strijd deelnemende Polen hem nadrukkelijk verzekerden dat het inderdaad om een strijd van de arbeidersklasse ging. In dit opzicht, zo menen wij, mag aan hun mededelingen ook volledig geloof worden gehecht. En dat des te meer, omdat hetgeen omtrent de aanleiding tot de opstand(en) bekend is geworden ook geheel en al in de richting van een arbeidersverzet wijst. Niet om politieke veranderingen immers ging het, maar om een wanhopig verzet tegen de tot in het krankzinnige gestegen levensmiddelenprijzen. In dat opzicht lijkt de achtergrond van deze jongste Poolse opstand als twee droppels water op de achtergrond van de opstand in Oost-Duitsland in 1953, die op de 16e juni van dat jaar begon met een protest tegen het opschroeven van de arbeidsnormen.

Wat eveneens zeer duidelijk in de richting van een arbeidersopstand wijst, is het feit, dat het niet slechts tot massale plunderingen kwam - op grotere schaal natuurlijk, maar in wezen van hetzelfde karakter als de plunderingen van bakkerskarren in de straten van Amsterdam tegen het einde van de eerste wereldoorlog - maar tevens tot zeer omvangrijke stakingen, die voortduurden lang nadat de politiek met niets en niemand ontziende bruutheid aan de plunderingen en de uit opgekropte woede gepleegde vernielingen al een eind had weten te maken. Zou men - wat wij overigens onder de gegeven omstandigheden niet doen - de plunderingen op zichzelf nog niet als bewijs voor het proletarisch karakter van de strijd willen laten gelden, de tegelijkertijd als wapen gehanteerde stakingen laten in onze ogen nauwelijks nog twijfel over. Toen Wladyslaw Gomoelka verklaarde dat "revisionisten en zionisten, ontstemde schrijvers en rebellerende studenten bezig waren datgene in gevaar te brengen, wat de Poolse arbeidersklasse bereikt had" - wat hij overigens deed op een moment dat het verzet nog niet tot openlijke uitbarsting was gekomen - toen nam hij, bij voorbaat dus al, precies dezelfde houding aan als ruim zeventien jaar geleden de Oostduitse partijchef Ulbricht, die, oog in oog met het voor zijn directe levensbelangen strijdende proletariaat, ook niets beters wist te doen, dan de arbeiders met goedkope leugens te belasten.

De parallellen tussen de jongste Poolse opstand en die van 1953 in Oost-Duitsland dringen zich duidelijk op. Maar als men het uiteindelijk resultaat van de jongste gebeurtenissen ergens mee vergelijken wil, dan moet men niet de blik naar Oost-Duitsland richten, maar naar Tsjechoslowakije, naar het Tsjechoslowakije dan van januari 1968. Niet dat daar toen van een proletarische opstand sprake was - zoals er bijvoorbeeld wél een uitbrak in 1956 in Hongarije. Maar in Tsjechoslowakije werd in januari '68 koers gezet naar een "liberalisering" van 't economisch leven, die volledig stoelde op de belangen van de managers, waarvan Otar Sik onbetwist de voornaamste woordvoerder bleek.

De Poolse Otar Sik heet Edward Gierek. Deze plaatselijke leider uit Kattowice, al jarenlang de belangrijkste tegenspeler van Gomoelka, heeft, net als Otar Sik in Tsjechoslowakije, al geruime tijd gewaarschuwd, dat de economische politiek van de partij op een catastrofe uit moest lopen. De argumenten die hij daarbij hanteerde waren vrijwel dezelfde als waarmee Otar Sik in Tsjechoslowakije de officiële partij-economen het vuur aan de schenen legde. Gierek paste als lokaal partijfunctionaris te Katowice economische maatregelen toe, die een gans ander karakter droegen dan de maatregelen van de partij in haar geheel. En Gierek was met de door hem gevolgde methoden niet weinig succesvol. Gierek ijverde ook voor vrijheid van kritiek. Niet op grond van een of ander politiek-demokratisch ideaal. Evenmin omdat hij vrije kritiek en vrije discussie een kostbaar goed voor de arbeidersklasse achtte. Gierek ijverde, net als Sik, voor grotere vrijheid, omdat hij daarvan grotere produktiviteit verwachtte, omdat hij inzag, dat zij zoveel als smeerolie zou kunnen wezen voor de stagnerende produktie.

In 'n uitstekende reportage over Polen heeft het Duitse weekblad "Der Spiegel" (nummer van 28 december) Gierek beschreven als een man die allesbehalve een konservatief bolsjewiek is, omdat hij daartoe veel te veel manager en technokraat moet worden genoemd. "Der Spiegel" heeft er aan toegevoegd, dat Gierek bepaald

66k geen liberaal in westerse zin kon worden geacht, omdat hij daarvoor veel te veel een partijfunctionaris is. Welnu, die beschrijving past precies op de categorie der oost'Europese managers van 't staatskapitalisme, waartoe Otar Sik behoort en ook bijvoorbeeld Bresnief en Kosygin. En "Der Spiegel" ziet dat ook inderdaad precies zoals wij het hier beschrijven. Vandaar dat het Duitse weekblad aan zijn reportage over Polen de titel meegaf van "Polens krisis: machtsgreep van de managers". Wij houden het er voorlopig op, dat deze karakteristiek in overeenstemming is met de feiten.

Veertien jaar geleden kwam Gomoelka aan de macht na een opstand in Polen, die aan het begin stond van de de-stalinisatie in dat land. Die de-stalinisatie is niet dát geworden wat men er van verwachtte. Ondanks alles bleef Gomoelka een bureaucraat van de oude stempel. Nu is deze man, die bij het begin van de de-stalinisatie aan het bewind kwam, maar slechts aan het bewind kon blijven doordat de ontwikkeling in Polen stagneerde, door de noodzaak ener verdere de-stalinisatie van het bewind verdreven.

=====

ROTTERDAMSE WERKER VOELT ZICH VERRADEN

IN HET JONGSTE nummer van het weekblad "De Groene" (van 2 januari 1971) lezen wij een belangwekkende beschouwing over de situatie in de Rotterdamse haven en de stemming onder de arbeiders daar, enkele maanden na de grote staking. Hier ontbreekt ons de ruimte om de inhoud volledig weer te geven. Wij moeten volstaan met het citeren van enkele karakteristieke passages. Dat zijn dan voor ons allereerst die passages, waaruit blijkt, dat ondanks alle pogingen tot legende-vorming de nuchtere kritiek van de havenwerker op de beide comité's, die tijdens de staking op de voorgrond traden, niet achterwege is gebleven. Men luistere slechts:

De arbeiders "voelen zich verraden; door machthebbers in vakbeweging of politieke partijen die de massale inzet der arbeiders ter verbetering van hun positie aangrepen voor een onderlinge machtsstrijd, of door nieuw tot leven gekomen groepen als het comité Arbeidersmacht die de onrust ten eigen bate wilden aanwenden. Ze voelen zich misbruikt door machthebbers, die hen als pionnen zagen in hun spel; uitgespeeld door de ene, zowel als de andere kant..."

"...Terwijl maar ongeveer 45% van de havenarbeiders is aangesloten bij de erkende bonden zaten in de havencommissie (van 46) slechts zeven ongeorganiseerden. Nu zijn de arbeiders ervan overtuigd dat de commissie mocht ontstaan omdat de vakbonden hoopten hierin een orgaan te hebben dat in staat zou zijn de staking tot een snel einde te brengen..."

"...Op een van de commissievergaderingen was de NKV-er Kloosterman aanwezig, naar men dacht om naar de commissieleden te luisteren. Het was niet zo, hij torpedeerde de voorstellen van de commissie door te verklaren dat de arbeiders beter konden doen wat de vakbonden zeiden..."

=====